

LIETUVOS RESPUBLIKOS LYGIŲ GALIMYBIŲ KONTROLIERIUS

SPRENDIMAS

DĖL GALIMOS DISKRIMINACIJOS LYTIES PAGRINDU VILNIAUS MIESTO KRIZIŲ CENTRUI NESUTEIKIANT APGYVENDINIMO PASLAUGOS TYRIMO

2017-09-21 Nr. (17)SN-175)SP-70

Vilnius

Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyboje (toliau ir – Tarnyba) 2017 m. rugsėjo 4 d. gautas (duomenys neskelbtini) skundas (toliau ir – Pareiškėjas), kuriame nurodoma, kad jis yra diskriminuojamas lyties pagrindu, nes biudžetinė įstaiga Vilniaus miesto krizių centras (toliau ir – Centras) neteikia jo šeimai apgyvendinimo paslaugų tik dėl to, kad Pareiškėjas yra vyras. Skunde teigiama, kad jis ir jo sutuoktinė su vaikais gyveno bendrame bute, tačiau vykstant skyrybų procesui jis buvo iškeldintas iš buto. Pareiškėjo sutuoktinė smurtauja prieš jį ir vaikus. Šeima įtraukta į socialinės rizikos šeimų sąrašą, todėl, pagal Centro nuostatų 9.6 punktą, jam ir jo vaikams turėtų būti sudaryta galimybė apsigyventi Centre.

2017 m. rugsėjo 4 d. Pareiškėjui atvykus į Tarnybą, jis paaiškino, jog Vilniaus miesto apylinkės teisme nagrinėjama civilinė byla pagal Pareiškėjo sutuoktinės (duomenys neskelbtini) ieškinį atsakovui (duomenys neskelbtini) dėl santuokos nutraukimo, vaikų gyvenamosios vietos nustatymo ir kt. Vilniaus miesto apylinkės teismas priėmė nutartį, kuria nustatė Pareiškėjo gyvenamąją vietą skyrium nuo ieškovės.

Š. m. rugpjūčio 30 d., Pareiškėjui būnant bendrame bute, atvyko policijos pareigūnai ir iškeldino jį, nesuteikiant kitos gyvenamosios vietos. Pareiškėjas pažymėjo, jog neturi jokios gyvenamosios vietos, miega namo, kuriame yra bendras jo ir sutuoktinės butas, laiptinėje, o kreipęsis į Centrą dėl laikino apgyvendinimo paslaugų gavo neigiamą atsakymą. Pareiškėjo teigimu, jam nėra apribotos tėvystės teisės, tačiau su vaikais susitikti draudžia jo sutuoktinė.

Lietuvos Respublikos lygių galimybių kontrolierius

n u s t a t ė:

1. Tarnybos Teisės skyriaus vyresnioji patarėja R. Vanagėlienė 2017 m. rugsėjo 4 d. telefonu kreipėsi į Centro atstovą, prašydama pakomentuoti atsisakymą suteikti pareiškėjui laikino apgyvendinimo paslaugą. Centro socialinė darbuotoja paaiškino, jog, pagal biudžetinės įstaigos Vilniaus miesto krizių centro namų nuostatus, Centras teikia socialines paslaugas (laikino apgyvendinimo) tik nuo smurto nukentėjusioms moterims ir jų vaikams. Atstovė taip pat nurodė, jog rugpjūčio mėn. Centre buvo apgyvendinta Pareiškėjo žmona su vaikais. Darbuotoja pažymėjo, kad tuo laikotarpiu, kai Pareiškėjo sutuoktinė su vaikais gyveno Centre, Centro darbuotojai nė kartą kvietė policiją dėl pareiškėjo netinkamo, agresyvaus elgesio. Centro socialinė darbuotoja patvirtino aplinkybę, jog Pareiškėjas kreipėsi į Centrą dėl paslaugų suteikimo, tačiau jam buvo atsakyta, jog Centras neteikia laikino apgyvendinimo paslaugos vyrams, nakvynės paslaugas jiems teikia Vilniaus miesto nakvynės namai (Vilkpėdės g. 12, Vilnius). Centro atstovė pažymėjo, jog Pareiškėjui galėtų būti suteikta psichologinė pagalba, tačiau jis nesutinka bendradarbiauti su Centro psichologais.

Lygių galimybių kontrolierius

k o n s t a t u o j a:

Skundo tyrimo metu buvo vertinama, ar Centras, atsisakęs teikti Pareiškėjui laikino apgyvendinimo paslaugą, nepažeidė Lietuvos Respublikos moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymo 7 str. 3 punkto, įpareigojančio prekių pardavėjus, gamintojus ar paslaugų teikėjus užtikrinti vienodas sąlygas įsigyti prekes ir paslaugas bei jomis naudotis, nediskriminuojant asmenų dėl lyties, įskaitant mažiau palankų požiūrį į moteris dėl nėštumo ir gimdymo bei vaiko žindymo, išskyrus šio įstatymo 10 straipsnio 8 punkte nurodytą atvejį, kai prekių pardavimą ar paslaugų teikimą vien tik ar visų pirma vienos lyties asmenims pateisina teisėtas tikslas, o šio tikslo siekiama tinkamomis ir būtinomis priemonėmis. Taigi buvo atliekamas tyrimas dėl galimos diskriminacijos vartotojų teisių apsaugos srityje lyties pagrindu.

1. Visuotinės žmogaus teisių deklaracijos 25 str. nustatyta, jog kiekvienas turi teisę į savo ir savo šeimos sveikatai ir gerovei pakankamą gyvenimo lygį, įskaitant maistą, drabužius, būstą ir sveikatos priežiūrą bei būtinas socialines paslaugas, ir teisę į apsaugą nedarbo, ligos, negalios, našlystės, senatvės atveju arba kitomis nuo jo nepriklausančiomis aplinkybėmis, jam netekus pragyvenimo šaltinio. Motinoms ir vaikams suteikiama ypatinga globa ir parama. Visi vaikai, santuokiniai ir nesantuokiniai, naudojami vienoda socialine apsauga.

Europos socialinės chartijos 14 p. įpareigoja Vyriausybes, šios Chartijos signatares, Europos Tarybos nares remti arba steigti tarnybas, kurios tam tikrais socialinės veiklos būdais prisidėtų tiek prie pavienių asmenų, tiek prie visuomenės grupių vystymosi bei gerovės kėlimo ir padėtų jiems prisitaikyti prie socialinės aplinkos; skatinti pavienius asmenis ir savanoriškas ar kitas organizacijas prisidėti prie tokių tarnybų steigimo ir jų veiklos palaikymo.

Pareiškėjas kreipėsi į Tarnybą, teigdamas, jog prieš jį ir jo vaikus smurtauja sutuoktinė, vaikų motina. Vykdamas Vilniaus miesto apylinkės teismo nutartį, jis buvo iškeldintas iš namų, todėl kreipėsi į Centrą, prašydamas suteikti laikino apgyvendinimo paslaugą. Tokią paslaugą pareiškėjui atsisakyta teikti, nes jis yra vyriškos lyties atstovas.

2. Centras yra biudžetinė įstaiga, kurios savininkas – Vilniaus miesto savivaldybė. Centras įsteigtas Vilniaus miesto tarybos 1995 m. vasario 22 d. sprendimu Nr. 27 „Dėl Vilniaus miesto motinos ir vaiko pensiono bei Vilniaus miesto sutrikusio intelekto žmonių užimtumo namų įsteigimo“. Vilniaus miesto savivaldybės tarybos 2012 m. spalio 17 d. sprendimu Nr. 1-835 patvirtinti Centro nuostatai (toliau ir – nuostatai), kuriuose reglamentuota, jog įstaigos veiklos tikslas – ugdyti ir stiprinti gebėjimus savarankiškai spręsti savo socialines problemas, padėti įveikti socialinę atskirtį, atkurti socialinius ryšius su visuomene bei organizuoti ir teikti socialines paslaugas šiems Vilniaus miesto gyventojams: moterims ir vaikams, negalintiems gyventi savo namuose dėl artimųjų smurto; neturinčioms gyvenamojo būsto merginoms ir moterims iki 25 metų, kurioms iki pilnametystės buvo įsteigta nuolatinė arba laikinoji globa; moterims ir jų vaikams, nukentėjusiems nuo stichinių nelaimių (gaisro, liūčių ir pan.); moterims ir jų vaikams – prekybos žmonėmis ir prostitucijos aukoms; vaikams nuo dvejų metų amžiaus iš socialinės rizikos šeimų (kol vaikas bus gražintas į šeimą arba priimtas sprendimas dėl vaiko apgyvendinimo stacionarioje socialinių paslaugų įstaigoje, šeimynoje ar globėjų šeimoje); socialinės rizikos šeimoms; vaikus globojančioms šeimoms.

Pareiškėjas skunde nurodė, kad jo šeima yra įtraukta į socialinės rizikos šeimų sąrašą, todėl jam turėtų būti suteikta laikino apgyvendinimo paslauga. Centro atstovo teigimu, socialinės rizikos šeimoms suteikiamos konsultavimo, ugdymo paslaugos, atliekamas prevencinis darbas su vaikais ir jų tėvais, stiprinant tėvų kaip pirmųjų ir svarbiausių vaiko ugdytojų vaidmenį, tačiau apgyvendinimo paslaugos suteikiamos tik moteriškos lyties atstovėms ir / arba vaikams.

Lygių galimybių kontrolieriui, atliekant tyrimą dėl lyties, nustatoma, ar skundžiami veiksmai neprieštarauja Moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymo nuostatoms.

Pagal Moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymo 1 str. 1 d., šis įstatymas netaikomas šeimos ir privataus gyvenimo srityse. Atsižvelgiant į nurodytą teisinį reglamentavimą, lygių galimybių

kontrolierius neturi teisinio pagrindo atlikti tyrimą bei pasisakyti dėl laikino apgyvendinimo paslaugos nesuteikimo socialinės rizikos šeimoms. Nagrinėjamu atveju tiriamos aplinkybės dėl paslaugų nesuteikimo tik lyties pagrindu.

Pagal Moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymo 7 str. 3 p., prekių pardavėjas, gamintojas ar paslaugų teikėjas, įgyvendindamas moterų ir vyrų lygias teises, privalo užtikrinti vienodas sąlygas įsigyti prekes ir paslaugas bei jomis naudotis, nediskriminuojant asmenų dėl lyties, įskaitant mažiau palankų požiūrį į moteris dėl nėštumo ir gimdymo bei vaiko žindymo, išskyrus šio įstatymo 10 str. 8 p. nurodytą atvejį, kai moterų ir vyrų lygių teisių pažeidimu laikomi bet kokie veiksmai ar kitoks elgesys, kuriais asmuo diskriminuojamas dėl lyties, išskyrus atvejus, kai prekių pardavimą ar paslaugų teikimą vien tik ar visų pirma vienos lyties asmenims pateisina teisėtas tikslas, o šio tikslo siekiama tinkamomis ir būtinomis priemonėmis.

Centro nuostatuose nustatytas įstaigos tikslas – ugdyti ir stiprinti gebėjimus savarankiškai spręsti savo socialines problemas, padėti įveikti socialinę atskirtį, atkurti socialinius ryšius su visuomene bei organizuoti ir teikti socialines paslaugas – neatspindi aplinkybės, jog paslaugos suteikiamos tik moteriškos lyties atstovėms ir / arba vaikams. Centro veiklos kryptį nusako subjektai, kuriems paslaugos yra teikiamos.

Centro atstovės teigimu, laikino apgyvendinimo paslauga teikiama tik moterims, negalinčioms gyventi savo namuose dėl artimųjų smurto, neturinčioms gyvenamojo būsto merginoms ir moterims iki 25 metų, kurioms iki pilnametystės buvo įsteigta nuolatinė arba laikinoji globa, moterims ir jų vaikams, nukentėjusiems nuo stichinių nelaimių, moterims ir jų vaikams – prekybos žmonėmis ir prostitucijos aukoms, vaikams nuo dvejų metų amžiaus iš socialinės rizikos šeimų (kol vaikas bus grąžintas į šeimą arba priimtas sprendimas dėl vaiko apgyvendinimo stacionarioje socialinių paslaugų įstaigoje, šeimynoje ar globėjų šeimoje).

Akivaizdu, jog teikiant pagalbą tik moterims, nukentėjusioms nuo smurto, Centro tikslas yra ne tik suteikti psichologinę pagalbą, bet ir sudaryti sąlygas atrasti dvasinę ramybę. Galimai ne visiems subjektams, išvardintiems nuostatuose, yra poreikis gyventi tarp tos pačios lyties asmenų, tačiau atsižvelgiant į tai, kad Centras teikia socialinę pagalbą moterims, nukentėjusioms nuo smurto, minėtas poreikis yra būtinas ir pateisinamas. Apygyvendindamas išvardintas moteris, Centras privalo užtikrinti joms privatumo ir saugumo jausmą. Šis tikslas nebus pasiektas, jei Centras veiks „nakvynės namų“ principu, suteikdamas nakvynę atsižvelgus į socialinius, o ne psichologinius žmogaus poreikius.

2009 m. lapkričio 26 d. Europos Parlamento rezoliucijoje dėl smurto prieš moteris panaikinimo valstybės narės paragintos patobulinti savo nacionalinės teisės aktus ir politiką, kad būtų kovojama su

visų formų smurtu prieš moteris ir šalinamos smurto prieš moteris priežastys, visų pirma imantis prevencinių priemonių.

Aplinkybė, jog nukentėjusios nuo smurto moterys privalo būti apgyvendinamos atskirai nuo vyrų, nustatyta ir 2004 m. gruodžio 13 d. Europos Sąjungos Tarybos direktyvoje 2004/113/EB, įgyvendinančioje vienodo požiūrio į moteris ir vyrus principą dėl galimybės naudotis prekėmis bei paslaugomis ir prekių tiekimo bei paslaugų teikimo. Šios direktyvos preambulės 16 p. reglamentuota, jog skirtingo požiūrio taikymas gali būti priimtinas tik tuo atveju, jei jį pateisina teisėtas tikslas. Teisėtas tikslas gali būti, pavyzdžiui, asmenų, nukentėjusių nuo susijusio su lytimi smurto, apsauga (tokiais atvejais, kai vienos lyties asmenims skirtų prieglaudų steigimas), privatumo ir padarumo sumetimai (tais atvejais, kai vienas asmuo apgyvendina kitą asmenį tam tikroje savo namų dalyje), lyčių lygybės arba vyrų ar moterų interesų skatinimas (pavyzdžiui, vienos lyties asmenų savanoriškos institucijos), laisvė jungtis į asociacijas (vienos lyties asmenų privačių klubų atveju) ir sportinės veiklos organizavimas.

Neatsižvelgiant į tai, kad Centras teikia psichologinę pagalbą vyrams, pagrindinė Centro tikslinė grupė yra moterys ir vaikai.

Pareiškėjo teigimu, Centras privalo teikti laikino apgyvendinimo paslaugą ir vyrams, antraip jie yra diskriminuojami. Hipotetiškai vertinant situaciją, įstaigos, kurios įsteigtos teikti pagalbą tik vyrams, privalo tokias pačias paslaugas teikti ir moterims. Pažymėtina, jog įstatyme, reglamentuojančiame moterų ir vyrų lygias galimybes, numatyta išimtis, kai paslaugų teikimą vien tik (arba visų pirma) vienos lyties asmenims pateisina teisėtas tikslas, o šio tikslo siekiama tinkamomis ir būtinomis priemonėmis. Darytina išvada, jog, esant būtinybei, paslaugų teikimas vienos lyties asmenims yra pateisinamas.

Pirmiau išdėstytos aplinkybės sudaro pagrindą teigti, jog Centro paslaugų teikimas vien tik (arba visų pirma) vienos lyties asmenims pateisinamas teisėtu tikslu, o šio tikslo siekiama tinkamomis ir būtinomis priemonėmis.

Konstatuotina, jog biudžetinė įstaiga Vilniaus miesto krizių centras, atsisakęs teikti (duomenys neskelbtini) laikino apgyvendinimo paslaugą, nepažeidė Moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymo 7 str. 3 punkto, įpareigojančio prekių pardavėjus, gamintojus ar paslaugų teikėjus užtikrinti vienodas sąlygas įsigyti prekes ir paslaugas bei jomis naudotis, nediskriminuojant asmenų dėl lyties.

3. Nepaisant to, jog Centro atsisakymas suteikti laikino apgyvendinimo paslaugą vyrams nėra laikomas diskriminacija, būtina atkreipti dėmesį į tai, jog vyrams, kurie yra smurto aukos, nukentėjusiems nuo stichinių nelaimių, berniukams, kuriems iki pilnametystės buvo įsteigta nuolatinė arba laikinoji globa, ir kitais atvejais, kai vyriškos lyties atstovams reikalinga ne tik psichologinė, bet ir

socialinė (laikino apgyvendinimo) pagalba, Vilniaus miesto savivaldybėje nėra institucijos, teikiančios paslaugas, lygiavertes Centro teikiama paslaugoms.

Taip pat pažymėtina, kad Centro nuostatų turinys neatspindi aplinkybių, jog laikino apgyvendinimo paslaugos teikiamos tik moterims ir / arba vaikams bei kokios tiksliai paslaugos teikiamos tam tikroms tikslinėms pažeidžiamų asmenų grupėms. Aplinkybė, jog socialinės rizikos šeimoms teikiamos tik konsultacinės paslaugos, paaiškėjo, tiriant galimą diskriminaciją lyties pagrindu. Akivaizdu, jog, esant dabartiniam nuostatų reglamentavimui, socialiai pažeidžiami asmenys yra klaidinami.

Atsižvelgęs į tai, kas išdėstyta, bei vadovaudamasis Lygių galimybių įstatymo 17 str. 2 d., kurioje nustatyta, jog lygių galimybių kontrolierius teikia pasiūlymus valstybės ir savivaldybių institucijoms ir įstaigoms dėl teisės aktų tobulinimo ir lygių galimybių įgyvendinimo prioritetų, rekomenduoju Vilniaus miesto savivaldybei apsvarstyti galimybę steigti įstaigą, teikiančią socialinę pagalbą (laikino apgyvendinimo) vyriškos lyties atstovams, nukentėjusiems nuo smurto, stichinių nelaimių ir pan.; patikslinti Vilniaus miesto savivaldybės tarybos 2012 m. spalio 17 d. sprendimu Nr. 1-835 patvirtintus biudžetinės įstaigos Vilniaus miesto krizių centro nuostatus, nustatant teikiamų paslaugų sąrašą pagal tikslinių grupių poreikius.

Atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta, bei vadovaudamasis Lygių galimybių įstatymo 17 straipsniu, 29 straipsnio 2 dalies 5 punktu,

Lygių galimybių kontrolierius

n u s p r e n d ž i a:

1. Pripažinti (duomenys neskelbtini) skundą nepagrįstu, nepasitvirtinus jame nurodytiems pažeidimams.

2. Su sprendimu supažindinti Pareiškėją, biudžetinės įstaigos Vilniaus miesto krizių centro vadovą ir Vilniaus miesto savivaldybės administraciją.

Sprendimas gali būti skundžiamas Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo nustatyta tvarka Vyriausiajai administracinių ginčų komisijai (Vilniaus g. 27, 01119 Vilnius) arba apygardos administraciniam teismui.

Seimo kontrolierius,
laikinais pavaduojantis lygių galimybių kontrolierių

Raimondas Šukys